

VLADIMÍR NÁLEVKA

Horké krize studené války

Vladimír Nálevka

horké krize

studené války

VYŠEHRA D

Copyright © Vladimír Nálezka, 2010

ISBN 978-80-7429-011-4

OBSAH

Úvod	9
Svět po druhé světové válce	11
Sovětsko-turecká krize	17
Íránská krize	23
Sovětsko-jugoslávský spor	29
Občanská válka v Řecku	33
První berlínská krize	36
Formování atlantické koalice	43
Vojensko-politická struktura NATO	46
Korejská válka	49
Guatemalská krize	62
Integrace Spolkové republiky Německo do Severoatlantické smlouvy	66
První krize ve východním bloku	71
Suezská krize	89
Krize v Tchaj-wanském průlivu	94
Druhá berlínská krize	99
Karibská krize	110
Strategie pružné reakce	122
Konžská krize	124
Šestidenní válka	129
Mezinárodní souvislosti Pražského jara	139

Druhá indočínská válka	144
Kubánci v Africe	151
Zápas o rozmístění raket v Evropě	156
Afghánská krize	160
Pád berlínské zdi	171
Sjednocení Německa	177
NATO po skončení studené války	181
Epilog	185
Bibliografie	189
Rejstřík	191

Dějiny studené války prošly v druhé polovině 20. století třemi interpretačními stádii. V čase zvýšeného napětí v mezinárodních vztazích, kdy pouze jaderný pat zabránil ozbrojené konfrontaci mezi Západem a Východem, se v severoamerické historiografii prosadili tzv. tradicionalisté, kteří veškerou odpovědnost za vznik studené války přisoudili agresivní politice Sovětského svazu, přičemž jejím charakteristickým rysem byl střet komunistické totality se zásadami liberální demokracie a svobody jednotlivce. Mezi čelné představitele tradicionalistické školy náleželi především Herbert Feis (*From Trust to Terror*, 1970), Hans J. Morgenthau (*In Defense of National Interest. A Critical Examination of American Foreign Policy*, 1951) a Norman Graebner (*Cold War Diplomacy: American Foreign Policy, 1945–1950*, 1962). Společným jmenovatelem tradicionalistické interpretace studené války bylo zdůraznění idealistického charakteru severoamerické zahraniční politiky a na druhé straně zdůraznění neochoty Sovětského svazu respektovat mezinárodní závazky a demokratické instituce.

Naproti tomu tzv. revizionisté, kteří se částečně prosadili v 60. letech minulého století, odmítli jednostranné hodnocení vzniku studené války a vedle Sovětského svazu zdůraznili i podíl Spojených států. Kriticky hodnotili především Trumanovu administrativu za její rozchod s předchozí Rooseveltovou koncepcí spolupráce se Sovětským svazem a do jisté míry i za její „malou“ vstřícnost vůči údajně oprávněným imperiálním zájmům Ruska. Revizionistickou školu reprezentovali především William A. Williams (*The Tragedy of American Diplomacy*, 1959), Gar Alperovitz (*Atomic Diplomacy: Hiroshima and Potsdam, the Use of the Atomic Bomb, and the American Confrontation with Soviet Power*, 1965) a W. Lafeber (*America, Russia and the Cold War, 1945–1971*, 1972).

V současné době se prosadila tzv. postrevizionistická historiografie, která v 90. letech 20. století začala pracovat i se zpřístupněnými prameny jak ze Spojených států, tak ze Sovětského svazu. Vůdčími osobnostmi tohoto odborného proudu, který se snaží o syntézu obou předchozích škol, jsou John Lewis Gaddis (*The Cold War*, 2005, č. 2006), a Vojtěch Mastný (*The Cold War and Societal Insecurity. The Stalin Years*, 1996, č. 2001). K postrevizionistům lze přiřadit i soudobé ruské historiky, především V. Zuboka a C. Plešakova (*Inside Kremlin's Cold War. From Stalin to Khrushchev*, 1996). Z českých odborníků lze mezi postrevizionisty zařadit Karla Durmana (*Popely ještě žhavé... I. Válka a nukleární mír*, 2004, II. *Konce dobrodružství*, 2009) a Petra Luňáka (*Západ. Spojené státy a západní Evropa ve studené válce*, 1997).

Předkládaná monografie sleduje pouze vybrané kapitoly z dějin studené války, a to její horké krize, kdy svět stanul na prahu skutečné katastrofy. Studená válka byla sice dominantní, ale nikoli jedinou charakteristikou zkoumaného času. Do tehdejšího dění výrazně zasáhly emancipační procesy v koloniích a závislých státech, postupující globalizace hospodářských systémů, rozvoj vědy a techniky, společenské a kulturní proměny. V trvalém stínu jaderného armagedonu prožívali lidé své každodenní radosti a starosti, vytvářeli nové hodnoty, usilovali o naplnění svých skromných i velkých ideálů. V euforii civilizačního pokroku však často zapomínali, že i přírodní zdroje mají svoje meze a nejsou nevyčerpatelné. Ekologické krize výrazně poznamenaly především poslední třetinu minulého věku. A většina těchto problémů nezmižela s koncem studené války a po pádu berlínské zdi nenastal konec dějin.

Svět po druhé světové válce

Porážka mocností Osy uvolnila soudržnost antifašistické koalice a dříve potlačované rozpory získaly charakter otevřených konfliktů. Předně se prosadily dvě supervelmoci – Spojené státy a Sovětský svaz, které zásadním způsobem ovlivňovaly poválečné dění. Původní představa severoamerického prezidenta F. D. Roosevelta o společné odpovědnosti vítězné aliance vůči těžce vybojovanému míru se střetla s geopolitickou konstantou bipolárního světa a zájmových sfér. Anglosaské mocnosti se znepokojením sledovaly teritoriální expanzi Sovětského svazu a jeho úsilí o výlučnou kontrolu východní Evropy. Původním Stalinovým válečným cílem – přirozeně vedle obrany a uchování územní integrity země – bylo uznání nové západní hranice z let 1939–1940 a posléze usiloval o vytvoření nárazníkového pásma loajálních států na této linii. Nebylo náhodné, že první větší třecí plochy mezi spojenci se objevily v Polsku, Bulharsku a Rumunsku. Moskva se také obávala jaderné převahy Američanů, přičemž si uvědomovala rozpor mezi svými ambicemi a reálnými možnostmi válkou zničené země. J. V. Stalin založil svou ofenzivní strategii na několika – jak se později ukázalo – mylných předpokladech: především spoléhal na oživení amerického izolacionismu s následným nezájmem Washingtonu o poválečnou Evropu; dále se domníval, že Velká Británie bude respektovat dohodu z října 1944 o rozdělení sfér vlivu v jihovýchodní části starého kontinentu, a konečně v oblasti ekonomiky evidentně podcenil změny, které v průběhu války kvalitativně proměnily kapitalistický hospodářský systém. V této souvislosti také předpokládal, že obě západní mocnosti budou i nadále souhlasit s jeho dominantní pozicí ve střední a východní Evropě. Rooseveltova administrativa po konferenci v Teheránu na sklonku roku 1943 skutečně akceptovala protektorskou roli Sovětského svazu v tomto teritoriu, které z hlediska národní bezpečnosti nebylo na předních místech aktuální rizikové škály Washingtonu.

Prezident Spojených států
Harry Truman:
„Přestal jsem se mazlit se Sověty.“

Prezident Harry Truman – na rozdíl od svého předchůdce – si byl ovšem dobře vědom nebezpečí sovětského mocenského tlaku, ale ani on neměl zpočátku politickou vůli a zájem se ve východoevropském prostoru výrazně angažovat. Následné poznání Spojených států, že Moskva kategoricky trvá na principu monopolního ovládnutí celé této oblasti a že je připravena riskovat i politickou roztržku, nesporně přispělo k rychlé korozi válečného svazku. Obdobný efekt měly i tenze v německé a polské otázce. Vzestupná křivka krizových situací v dalších neuralgických bodech světové politiky posléze vedla ke vzniku a rozšíření studené války. Truman již počátkem roku 1946 zpochybnil výsledky konference v Postupimi; v Řecku se schylovalo k občanské válce, pokračoval sovětský spor s Tureckem o kontrolu úžin; kulminovala iránská krize, v níž Moskva koketovala s ideou separace ropného severu monarchie, a řada asijských zemí stanula na prahu emancipačního zápasu. Stalinův projev z 9. února 1946, v němž ostře napadl Spojené státy a Velkou Británii, signalizoval návrat k mentalitě obklíčené pevnosti se syndromem stálého protivníka. Nesmělé náznaky politické-

i červnová agrese Korejské lidově demokratické republiky vůči jiho-korejskému státu.

První doktrinální dokument NATO byl zpracován již na podzim roku 1949 a počítal se schopností aliance „provést rychlé strategické bombardování za použití všech možných prostředků a všech druhů zbraní bez výjimky“. Základní teze tohoto plánu vycházela z rozhodnutí o nasazení jaderných zbraní jako „okamžité odpovědi na sovětský útok“. Není pochyb o tom, že prezentace tohoto axiomu měla především odstrašující charakter. V následujícím roce 1950 byla přijata první komplexní vojenská doktrína aliance, tzv. strategie předsunuté obrany (Forward Strategy), která předpokládala organizaci obrany na hraniční linii sovětského bloku. Na zasedání Severoatlantické rady v Lisabonu v únoru 1952 byly v rámci této koncepce vymezeny i konkrétní úlohy ozbrojených sil jednotlivých členských států. Konvenční jednotky západoevropských signatářů aliance měly plnit funkci „štítu“, tj. vázat protivníka v jeho výchozích pozicích, kdežto severoamerické jaderné zbraně převzaly roli „meče“, tj. měly nepříteli zasadit rozhodující nukleární úder. Strategie předsunuté obrany předpokládala nejen urychlené vyzbrojení západoevropských pozemních sil, ale i podstatné rozšíření severoamerického jaderného arzenálu. (V roce 1953 se v USA vyrábělo 54 jaderných zbraní měsíčně, v roce 1956 to již bylo 115 a na sklonku páté dekády dosáhla severoamerická měsíční produkce počtu 600 kusů.)

Postupná kvalitativní a kvantitativní proměna zbrojního potenciálu NATO umožnila proměnu doktríny předsunuté obrany v novou strategii hromadné odvety (Massive Retaliation), která byla schválena v polovině padesátých let pod kódovým označením MC 14/2. Její podstatou bylo – po případném prvním atomovém úderu Sovětů – bezprostřední nasazení celého spektra jaderných zbraní s výsledným totálně zničujícím efektem a ofenzivní průnik všech složek ozbrojených sil Severoatlantické koalice do hloubi nepřátelského území. Tato strategie kalkulovala mj. s vojenskou a technologickou převahou Spojených států a dále i s nedostatkem vhodných nosičů jaderných zbraní na sovětské straně, a to i přes nesporný úspěch Rusů s první umělou družicí země. Chmurným výsledkem masové odvety byla globální jaderná konfrontace ve smyslu „kdo s koho“, s pochybným vítězstvím jedné strany a zcela zničenou Evropou.

Korejská válka

Za druhé světové války se do popředí zájmu antihitlerovské koalice dostala i Korea. V závěrečné deklaraci Káhirské konference z listopadu 1943 bylo mj. zdůrazněno, že spojenecké velmoci jsou odhodlány poskytnout Koreji v „pravý čas svobodu a nezávislost“. Do té doby měl v „Zemi jitřní svěžesti“ platit poručenský systém. Na schůzce v Postupimi se Velká trojka dohodla na požadavku bezpodmínečné kapitulace Japonska, přičemž odzbrojení císařské armády v Koreji se stalo společným úkolem Spojených států a Sovětského svazu. Za demarkační linii byla určena 38. rovnoběžka.

Nad ránem 10. srpna 1945 rozvinula sovětská 25. armáda generála Čistjakova bojové operace na korejském území a velitel Tichomořského loďstva admirál I. S. Jumašev vylodil v severokorejských přístavech výsadky námořní pěchoty. O měsíc později – 8. září – se v jihokorejském Inčchonu objevily americké jednotky generála Hodgeho, které v krátkém čase obsadily hlavní město Soul.

Mezitím se aktivizovalo domácí hnutí odporu, které zahrnovalo různorodé politické síly. Ve škále odbojového centra dominovali nacionalisté a komunisté, kteří byli úzce propojeni s čínskými komunisty. Z iniciativy obou těchto složek byla již 6. září 1945 vyhlášena Korejská lidová republika, ale Spojenci neuznali její legalitu. Na základě předchozích dohod byla v obou částech země ustavena vojenská okupační správa. Na severu byl jejím představitelem generál A. A. Romaněnko, v čele severoamerické administrativy stanul generál A. Arnold.

V polovině prosince 1945 byla v Moskvě zahájena porada ministrů zahraničí Velké trojky, jejímž cílem bylo mj. i řešení dálnévýchodní otázky. Americká delegace vedená státním tajemníkem J. Byrnesem předložila projekt postupné emancipace korejské společnosti. Sovětský svaz oponoval a V. M. Molotov navrhl bezodkladné ustavení zcela suverénního státu, přičemž tzv. přechodné období nemělo překročit

hranici pěti let. Závěrečná dohoda obsahovala podstatné části sovětského stanoviska, ale základním předpokladem její realizace byla ochota obou zainteresovaných mocností ke spolupráci. Sovětsko-americká konference o Koreji ve dnech 16. ledna až 5. února 1946 však skončila bezvýsledně. Spojené státy směřovaly k rychlému sjednocení poloostrova, zatímco Sovětský svaz trval – v rozporu s původním Molotovovým návrhem – na zatímním udržení okupačních zón. Začínající studená válka ovlivnila i řešení korejské otázky, a tak se cesty někdejších spojenců rozešly i na Dálném východě. Sověti podpořili korejské komunistické hnutí vedené Kim Ir-senem, který již na sklonku 20. let organizoval pod patronátem KS Číny Komunistickou ligu mládeže a v roce 1936 inicioval vznik levicově orientované Vlastenecké asociace pro obnovu nezávislosti Koreje. Od r. 1941 sloužil v Rudé armádě a od r. 1945 organizoval v Koreji – ve spolupráci s čínskými komunisty – partyzánskou válku proti Japoncům. Stalin rozhodl o jeho vůdčí roli v nově budované politicko-mocenské struktuře sovětské okupační zóny. Na sever od 38. rovnoběžky se tak postupně formovala nová vládnoucí elita, kterou ideově a odborně zpevnili etničtí Korejci ze Sovětského svazu.

V jižní části poloostrova Američané favorizovali nacionalistickou koalici v čele s Li Syn-manovou Liberální stranou. Z jeho iniciativy bylo také na začátek února 1946 svoláno Prozatímní národní shromáždění, které mělo položit základy budoucí státní moci. Kim Ir-sen odmítl na této akci participovat a v souladu s politickou orientací Sovětů se rozhodl pro oddělenou iniciativu. V únoru 1946 vytvořil vlastní prozatímní lidový výbor severní Koreje, který v dosahu svého reálného působení, tj. po 38. rovnoběžku, budoval státní zřízení komunistického typu. Scénář byl shodný s programem tzv. lidové demokracie ve východní Evropě – radikální pozemková reforma a znárodnění těžkého průmyslu. Pod výrazným tlakem Kimova organizátorského centra probíhala také integrace levicově orientovaných sil. V červnu 1949 vznikla ryze stalinistická Korejská strana práce. Konceptu „lidové demokracie“ odpovídala i tzv. Jednotná vlastenecká fronta, která v obou částech rozdělené země – na jihu ilegálně – vytvářela zázemí komunistických aktivit. Naproti tomu se představy Li Syn-manova politického seskupení o profilu budoucího státu, inspirované čínským Kuomintangem, zcela rozcházeily s realitou vývoje na severu.

Spojené státy – poté, co ztroskotalo jednání se Sovětským svazem – postoupily korejskou otázku Organizaci spojených národů. Moskva

sice proti tomuto kroku protestovala, ale Valné shromáždění OSN většinou hlasů rozhodlo 14. listopadu 1947 o vytvoření tzv. Dočasné komise OSN pro Koreu. Měla dohlížet na přípravu a průběh voleb do celokorejského ústavodárného shromáždění. Komise však působila pouze na jihu, jelikož sever její mandát kategoricky odmítl. Na květen 1948 komise určila datum voleb do vrcholného zastupitelského orgánu. Komunisté je zcela ignorovali, ale ani na jihu poloostrova nebyla volební účast příliš vysoká. Nicméně takto konstituované Ústavodárné shromáždění přijalo v červenci ústavní listinu Korejské republiky a zvolilo Li Syn-mana jejím prezidentem. Oficiálně byla Korejská republika vyhlášena 15. srpna 1948. Severní Korea reagovala na tento formativní proces Korejské republiky již v dubnu 1948, kdy se v Pchjongjangu uskutečnilo shromáždění levicových organizací. Toto Moskvou kontrolované fórum podpořilo ideu jednotného státu, ale odmítlo jihokorejské volby do ústavodárného shromáždění. Naopak rozhodlo o vypsání separátních voleb na bázi osvědčené „národní fronty“. Měření sil proběhlo 25. srpna 1948 a nově „zvolené“ Nejvyšší národní shromáždění vyhlásilo 9. září Korejskou lidově demokratickou republiku, jejíž politický systém odpovídal sovětskému modelu tzv. socialistického státu, tj. autoritativní diktatuře komunistické strany.

Ani jeden z obou korejských států nerezignoval na myšlenku sjednocení, ale Severokorejci se nikdy netajili zásadním odmítáním 38. rovnoběžky a byli odhodláni k radikálnímu vojenskému řešení. V této souvislosti byla Li Syn-manova administrativa znepokojena proměnami severoamerické politiky na Dálném východě. Po vítězství komunistů v kontinentální Číně a jaderném výbuchu Sovětského svazu v kazašské stepi zavládla ve Washingtonu určitá skepse vůči americkým možnostem v celé této oblasti. Američané na sklonku čtyřicátých let preferovali své závazky v západní Evropě a jejich linie strategické obrany v Asii probíhala přes Aleuty, Japonsko, souostroví Rjúkjú a Filipíny. Korea ležela mimo tyto hranice bezpečnostního perimetru. Státní tajemník Dean Acheson odmítl v projevu v Národním tiskovém klubu z 12. ledna 1950 poskytnout jakékoliv záruky pro ty asijské státy, které se nacházely za vymezenou obrannou čarou. S tímto přístupem nesouhlasila vlivná skupina tzv. pacifických generálů v čele s Douglasem MacArthurem. Tito vysocí vojenští představitelé se nechtěli smířit se ztrátou čínské pevniny a prosazovali politiku tvrdého kurzu v celé Asii. Jejich názory rezonovaly u radikálů z republikánské strany, ale i u velké části vládního

Předseda KS Číny Mao Ce-tung.
„Stalin ho pokládal za tzv. margarínového komunistu a nedůvěřoval mu.“

establishmentu, který byl mj. znepokojen i upevňováním sovětského vlivu ve střední Evropě. Prezident si vyžádal kritickou revizi dosavadních rozhodnutí a pověřil Radu národní bezpečnosti vypracováním nové studie o strategické koncepci Spojených států. Tento zásadní dokument, jehož závěry většinou formuloval ředitel odboru politického plánování státního departmentu Paul Nitze, byl Trumanovi předložen 7. dubna 1950. Pod signaturou NSC 68 se skrývalo nejen naléhavé doporučení ohledně zvýšení výdajů na zbrojení, motivované mj. ztrátou jaderného monopolu, ale i potvrzení nutnosti obrany principů svobody a demokracie bez ohledu na již dříve formulované bezpečnostní priority Spojených států. Odhodlání čelit globálnímu a „nevyhnutelně militantnímu“ tlaku Moskvy a snaha o postupnou změnu sovětského systému se měly stát trvalou orientací severoamerické zahraniční politiky v letech studené války.

Pro Sovětský svaz a Čínskou lidovou republiku byla kontrola Korejského poloostrova strategickou konstantou. Mao Ce-tung po vítězství v občanské válce usiloval o revoluční proměnu asijského kontinentu, a to prostřednictvím ozbrojeného boje. Stalin s touto koncepcí, byl s ur-

čitou rezervou, souhlasil. Po fiasku berlínské blokády, podpisu Severoatlantické smlouvy a vzniku dvou německých států se pozornost Kremlu zaměřila na Dálný východ, kde čínští komunisté nabídli Sovětům rozšíření jejich imperiální politiky, pro kterou ostatně byly vždy charakteristické pružné změny teritoriálního tlaku.

V prosinci 1949 přijel do Moskvy Mao Ce-tung, kterého doprovázeli přední členové politického byra ÚV KS Číny. Byzantinské oslavy sedmdesátin „velkého vůdce národů“ vytvořily prostor pro důvěrné rozhovory mezi sovětskou a čínskou politickou reprezentací. Sovětské straně šlo především o potvrzení legitimacy územních zisků na Dálném východě, které byly ostatně uznány již Čankajškovou vládou v létě roku 1945. Zásadní dohoda o podpisu spojenecké smlouvy byla ovšem učiněna až 22. ledna 1950. Vlastní text spojeneckého svazku mezi Moskvou a Pekingem podepsali 14. února 1950 sovětský ministr zahraničí J. A. Vyšinskij a předseda čínské vlády Čou En-laj.

V tomto kontextu proběhla i výměna názorů o korejské otázce. K této diskuzi byl přizván i Kim Ir-sen, který se netajil svou snahou o násilné sjednocení poloostrova, a Stalinovi předložil, s tichým souhlasem Mao Ce-tunga, plán severokorejského útoku přes 38. rovnoběžku. Stárnoucí diktátor byl prozatím rezervovaný, doporučil Kimovi, aby celou záležitost ještě jednou promyslel, zhodnotil všechny aspekty a možné důsledky vojenské akce a s finálním výsledkem opět navštívil sovětskou metropoli. Stalinova zdrženlivost byla motivována složitou politickou situací v čase gradující studené války a v neposlední řadě i domácími hospodářskými problémy. Na přelomu let 1949 a 1950 se však Kreml ocitl pod trvalým tlakem Kim Ir-sena, který neustále argumentoval údajnými jihokorejskými provokacemi, připraveností severokorejské armády a posléze i jednostrannou interpretací Achesonova lednového projevu ve washingtonském Národním tiskovém klubu. S ozbrojenou akcí na Korejském poloostrově již otevřeně souhlasil i Mao Ce-tung. Na jaře 1950 Sovětský svaz znásobil vojenskou pomoc severokorejskému režimu. V květnu přijela do Pchongjangu sovětská mise generála Bašilova, která převzala odpovědnost za logistickou stránku nadcházející útočné operace. Kim Ir-sen vědomě spekoval s nepopiratelnou labilitou Li Syn-manova režimu. Současně měl připravovaný konflikt ulomit hrot sociální nespokojenosti severokorejské populace. Datum střetnutí zřejmě uspišilo rozhodnutí Spojených států zahájit v dohledné době s Japonskem rozhovory o uzavření mírové

Generál MacArthur: „Vylodím se v Inčchoně a Severokorejce rozdrtím.“

smlouvy. Sovětský svaz tuto skutečnost interpretoval jako bezprostřední ohrožení svých zájmů na Dálném východě, přičemž v jeho vlastní smlouvě s Maovou Čínou bylo Tokio výslovně uvedeno jako potenciální protivník. Finální rozhodnutí padlo v Moskvě dne 10. června 1950 a zvláštní Stalinův zmocněnec Semjon K. Carapkin odletěl do Pchongjangu tlumočit Kimovi definitivní souhlas Sovětského svazu s válkou.

Obavy a nejistoty padly v neděli 25. června ve 4 hodiny ráno místního času, kdy úderná síla severokorejské armády – pancéřová brigáda se 150 tanky a sedm pěších divizí pod velením generála Kim-Čeka – zaútočila proti čtyřem neúplným jihokorejským divizím hraničního krytu a v rychlém tempu postupovala na protivníkovu hlavní město.

Po první zprávě svého vyslance v Soulu Johna Muccia o zahájení severokorejského útoku se Trumanova administrativa rozhodla pro okamžitou odpověď. Souběžně s mobilizací vojenských rezerv na Dálném východě byla aktivizována i diplomacie. Na žádost stálého zástupce USA v OSN Ernesta Grosse se ještě 25. června ve dvě hodiny odpoled-

ne sešla Rada bezpečnosti a v nepřítomnosti sovětského delegáta Jakova Malika, který „prázdným křeslem“ protestoval proti mandátu národní Číny v OSN, odsoudila severokorejskou agresi, vyzvala k okamžitému zastavení bojů a ke stažení útočnickových jednotek za 38. rovnoběžku. Členské státy organizace byly požádány o pomoc při prosazování těchto požadavků. O dva dny později, když již bylo zřejmé, že se jihokorejská obrana zhroutila, zmocnil prezident Truman generála MacArthura, aby použil americké ozbrojené síly k obraně napadené země. Souběžně byla do Tchaj-wanského průlivu vyslána sedmá námořní flotila a jejím úkolem bylo vytvoření bariéry mezi čínskými komunisty a nacionalisty.

Američané si byli dobře vědomi sovětského požehnání Kimově invazi, ale byli přesvědčeni, že tento útok prozatím není začátkem třetí světové války. Z této premisy odvodili i své nejbližší úkoly – pomáhat Korejské republice vzdorovat agresi a zabránit případnému rozšíření válečného konfliktu do dalších oblastí Dálného východu.

V úterý 27. června odpoledne opět zasedala v Lake Success Rada bezpečnosti. V přijaté rezoluci doporučila mezinárodnímu společenství „poskytnout Korejské republice takovou pomoc, jaká bude nutná k odrazení ozbrojeného útoku a k nastolení míru a bezpečnosti v oblasti“. Proti rezoluci hlasovala pouze Jugoslávie, Egypt a Indie se hlasování zdržely. Naléhavého apelu uposlechlo patnáct zemí, které vyslaly své ozbrojené složky, jež se shromáždily pod vlajkou OSN. Jejich páteří se stala armáda Spojených států, která také posléze nesla tíhu většiny bojových operací. Velitelem vojsk OSN byl 8. července jmenován tehdy sedmdesátiletý generál Douglas MacArthur.

Mezitím však Severokorejci obsadili Soul a postupovali dále k jihu; 30. června překročili řeku Hangang a 5. července svedli první vítězné střetnutí s Američany. V bažinách poblíž města Tedžonu se generál Walton Walker pokusil zastavit protivníkovu útočnou vlnu, ale v třídeních bojích byla jeho 24. pěší divize zcela rozbita. Dne 20. července kapituloval Tedžon a severokorejské jednotky dosáhly břehů řeky Naktong. V krátké době obsadily více než 90 % jihokorejského území. Zdálo se, že sovětský požadavek rychlého a účinného tažení byl splněn beze zbytku, neboť Američané a Jihokorejci drželi pouze pusanský obranný perimetr v jihovýchodním cípu poloostrova. Do této nevelké oblasti u Cušimského průlivu však MacArthur soustředil značné síly a na polovinu září připravil rozsáhlou a kombinovanou protiofenzívu, která dostala kódové označení „Chromite“.

Vylodění amerických jednotek v Inčchon, 15. září 1950.

V severokorejském týlu u Inčchon se vylodil 10. armádní sbor Spojených států a souběžně zaútočila z pusanského předmostí posílená 8. armáda. Odpor agresora se zhroutil. V noci na 28. září obsadila legendární 1. divize námořní pěchoty Soul a v první říjnové dekádě překročily jednotky OSN 38. rovnoběžku. Tato skutečnost byla sice v rozporu s původním záměrem obnovit status quo ante bellum, ale Truman autorizoval rozhodnutí Sboru náčelníků štábů o vojenské okupaci Korejské lidově demokratické republiky. Plénium Valného shromáždění OSN přijalo 7. října tzv. Rezoluci sedmi o ustavení „jednotné, demokratické a nezávislé korejské vlády“, čímž de facto sankcionovalo postup přes demarkační linii. S tímto přístupem pochopitelně nesouhlasily státy sovětského bloku a Indie; sedm dalších zemí se zdrželo hlasování. OSN také ustavila Komisi pro sjednocení a rehabilitaci Koreje, která vyzvala mezinárodní síly, aby „převzaly odpovědnost za řízení a civilní správu“. Také jednání Trumana s MacArthurem na ostrově Wake v polovině října podpořilo záměr vojenského velení přenést těžiště bojových operací na severokorejské teritorium. Generál MacArthur mini-

malizoval nebezpečí čínského či sovětského zásahu: „Válka je u konce a hoši budou do Vánoc doma.“ Rovněž CIA byla přesvědčena, že Mao Ce-tungova intervence není pravděpodobná. Na sklonku října padla severokorejská metropole Pchjongjang a v dalších dnech dosáhla vojska OSN korejsko-čínské hranice na řece Amnokgang (Ja-lu-ťiang). Kritická situace Kimova režimu uspíšila rozhodnutí vlády Čínské lidové republiky o poskytnutí účinné pomoci, kterou představovaly polní divize Čínské lidové osvobozené armády, prezentované jako dobrovolnické formace. Rozměr vojenské intervence konzultoval ve dnech 10. až 11. října Čou En-laj se Stalinem a do Pekingu se vrátil se slibem sovětské letecké podpory. Jak Trumanova administrativa, tak MacArthurovo velení podcenily míru připravenosti čínského vystoupení a nevezaly na vědomí ani velké soustředění Maových armád v Mandžusku, které byly odhodlány zablokovat další postup Američanů a jejich spojenců.

Nad ránem 24. listopadu zahájila 8. armáda „ofenzívu vedoucí k ukončení války“, a u osady Kunuri narazila na Čiňany. 8., ale také 10. sbor generála Almonda byl zasažen masivním protiútokem čínských jednotek a v dalších dnech se MacArthurovo „rozhodující tažení“ změnilo ve všeobecný ústup, provázený velkými lidskými ztrátami. Válečné kyvadlo se opět vychýlilo na jih za 38. rovnoběžku. V prvním lednovém týdnu 1951 byl opět dobyt Soul a jen obrovská převaha Američanů ve vzduchu zabránila tomu, aby se opakovala historie letních dnů předešlého roku.

Nečekaná porážka na korejsko-čínském pomezí vyvolala ve Spojených státech prudkou odezvu. Generál MacArthur prosazoval jaderné bombardování vybraných cílů na protivníkově území a rovněž Truman na tiskové konferenci 30. listopadu nevyloučil použití atomové zbraně. Tato skutečnost silně znepokojila západoevropské spojence. Zejména Velká Británie a státy jejího společenství energicky vystoupily proti eskalaci války. Ministerský předseda Clement Attlee odletěl 3. prosince do Washingtonu a po tři dny intenzivně jednal s prezidentem Trumanem a jeho nejbližšími spolupracovníky. Varoval Američany před nasazením atomové zbraně a upozornil je, že „rozšíření války by bylo pro západní Evropu sebevraždou“. Prezident musel souhlasit s názorem svého hosta na reálné nebezpečí vzniku třetí světové války. Ve svých pamětech později napsal: „Stačilo by, abychom napadli komunistickou Čínu, a mohl by přijít ruský zásah.“ Stalin byl v tomto okamžiku skutečně

připraven vyslat na korejské bojiště pět mechanizovaných divizí a po intervenci čínských „lidových dobrovolníků“ převzala sovětská armáda ochranu jejich týlových komunikací v Mandžusku. Nadále však zůstává nezodpovězenou otázkou, zda v případě jaderného útoku vůči čínské pevnině byla Moskva připravena zahájit rozsáhlou vojenskou akci v západní Evropě. V každém případě však Truman musel – pokud nechtěl narušit soudržnost atlantické koalice – zbavit MacArthura vrchního velení na Dálném východě, neboť sebevědomý generál již otevřeně vystupoval proti zahraniční politice Washingtonu. Po MacArthurově odvolání v dubnu 1951 následoval nevídaný výbuch protestů americké veřejnosti. Trumanova vláda však neustoupila a udržela vývoj událostí pod svou politickou kontrolou a v červnu 1951 převzal velení generál James van Fleet.

Mezitím již od ledna 1951 opět útočily reorganizované jednotky OSN. Čerstvé svazky 1. a 9. sboru americké armády postupovaly na západním úseku fronty a doplněný 10. sbor rozvíjel úspěšnou ofenzívu na východním pobřeží poloostrova. Po těžkých bojích se Američané opět zmocnili Soulu a 31. března dosáhli 38. rovnoběžky. V noci na 23. dubna však generál Pchen Te-chuaj zahájil rozsáhlou jarní ofenzívu čínských jednotek, jejichž první úder zachytili Britové – Gloucestershírský pluk, Královští northumberlandští střelci a Královská ulsterská pěchota. Těžké boje na řece Imdžingang přežilo z gloucestershírského regimentu jen 39 vojáků. Frontová linie se posunula k Soulu, ale již na konci května se formacím OSN podařilo komunistickou iniciativu rozmělnit a zatlačit protivníka zpět za 38. rovnoběžku.

Patová situace na bojišti vytvořila prostor pro politické řešení konfliktu. Moskva, která byla konfrontována s realitou, se rozhodla ustoupit a 23. června 1951 vyzvala na půdě OSN k „okamžitému zahájení jednání mezi válčícími státy o zastavení palby“. Ať již byly motivy této iniciativy jakékoliv, je nesporné, že otevřela cestu další mnohostranné diplomatické aktivitě. Dne 10. července se v Kesongu poprvé setkaly delegace severokorejské armády a čínských „dobrovolníků“, v čele s generály Nam Irem a Hsiou Fengem, s admirálem Charlesem Turnerm Joyem, který zastupoval velení vojsk OSN. Obtížně probíhající rozhovory se týkaly přerušení bojů, vymezení demarkační čáry a výměny válečných zajatců. Na obou stranách však ještě scházela vůle k pozitivní finalizaci jednání, takže původně nadějná aktivita ustrnula na mrtvém bodě vzájemných obstrukcí.

V závěru roku 1951 se fronta pevně stabilizovala a palebná linie ze 17. listopadu se později stala demarkační hranicí při podepsání dohody o příměří. Do té doby se však Američané stále pokoušeli o podlomení vojenské moci Severu. Když neuspěly pozemní útoky, soustředili se na hromadné údery letectva proti týlu komunistických sil, ale ani tato tzv. Operace uškrčení nepřinesla žádoucí výsledky. Na přelomu let 1951 až 1952 byla obnovena mírová jednání, která s mezidobím dalších ozbrojených střetů či plošných leteckých náletů trvala do července 1953. K ukončení války přispěla jak výměna v Bílém domě, kde Trumana vystřídal v prezidentské funkci Dwight Eisenhower, tak Stalinova smrt v březnu 1953, po níž následovaly nesmělé změny v sovětské zahraniční politice. Eisenhower byl odhodlán ukončit vleklou válku třeba i s pomocí nukleárních zbraní. Nově jmenovaný státní tajemník John Foster Dulles požádal indického premiéra Néhrúa, aby tlumočil čínské vládě americké varování. Vážně míněná výstraha byla umocněna přesunem několika jaderných bomb na Okinawu.

Dohoda o příměří byla podepsána v Pchanmudžonu 27. července 1953, krátce po desáté hodině tamního času. Její litera obnovila demarkační linii na 38. rovnoběžce, vymezila demilitarizované pásmo po obou stranách hraniční čáry a ustavila mezinárodní dozorcí komisi pro dohled nad příměřím, kterou tvořili zástupci Polska, Československa, Švédska a Švýcarska. Choulostivý problém válečných zajatců se řešil v následujících týdnech. Většina zajatých Číňanů a Severokorejců odmítla repatriaci a v „Operaci Big Switch“ se vrátila domů jen asi třetina internovaných vojáků. Komunisté předali dozorcí komisi 12 760 zubožených zajatců z jednotek OSN. Životní podmínky v severokorejských a čínských táborech odporovaly všem normám mezinárodního i válečného práva, stejně jako „vymývání“ mozků zajatců či lékařské pokusy na bezbranných lidech. (Teze o československé účasti na těchto zločinných experimentech nebyla potvrzena žádnými prameny.)

Válka v Koreji výrazně poznamenala světové dění. Byla výzvou vládě i lidu Spojených států. V roce 1950 činily americké výdaje na obranu 17,7 miliard dolarů, v roce 1952 44 miliard dolarů a o rok později 50 miliard dolarů. Navýšení zbrojního rozpočtu umožnilo mimo jiné i vývoj taktických nukleárních zbraní a rozsáhlou výstavbu leteckých základen v zahraničí. V únoru 1951 měla armáda Spojených států 3,5 milionů mužů ve zbrani, a dosáhla tak nejvyššího početního stavu od skončení světové války. Korejské události měly dopad i v Japonsku,

kteře se stalo hlavní týlovou bází sil OSN. Navíc konflikt stimuloval obnovu japonské armády – sil sebeobranu a uspil podpis mírové smlouvy s Tokiem.

Korejská válka rovněž přispěla k posílení mocenského mechanismu OSN a urychlila také výstavbu vojensko-politického seskupení v Tichomoří. Pakt o vzájemné pomoci mezi USA, Austrálií a Novým Zélandem – ve zkratce ANZUS – byl podepsán 1. září 1951 a Organizace smlouvy pro jihovýchodní Asii (SEATO), sdružující Austrálii, Velkou Británii, Francii, Nový Zéland, Pákistán, Filipíny, Thajsko a Spojené státy, vznikla v září 1954. Oba systémy zavazovaly signatářské státy ke společné akci v případě, že by některý z nich byl napaden nebo se stal obětí vnitřního převratu.

Pro státy sovětského bloku znamenala korejská válka nesmírné zatížení národního hospodářství výdaji na zbrojení, které trvale deformovaly jejich ekonomiku. „Ocelovou“ koncepcí bylo nejvíce postiženo Československo, které muselo potřebám válečného střetu na Dálném východě přizpůsobit i strukturu svého prvního pětiletého plánu.

Do války zasáhly i sovětské ozbrojené síly. Vedle množství vojenských poradců, kteří působili ve všech vyšších veleních severokorejských jednotek, a instruktorů v tankových a dělostřeleckých formacích, sehráli velkou roli především sovětsí letci. Ve snaze alespoň částečně vyrovnat obrovskou převahu Američanů ve vzduchu byl rozkazem náčelníka sovětského generálního štábu z 15. listopadu 1950 vytvořen 64. letecký sbor, jehož jádrem byly tři stíhací divize s 844 piloty. Jejich úkolem byla ochrana vzdušného prostoru v severovýchodní Číně a vybraných lokalit v severní Koreji. Stíhací divize byly postupně vybaveny tehdy nejmodernějšími sovětskými proudovými stroji MIG 15 a MIG 15 bis.

Válka také změnila Mao Ce-tungovu Čínu ve vojenskou velmoc prvořadého významu, což znepokojilo nejen asijské státy, ale i Sovětský svaz. Stalinovi korejský konflikt po určité dobu vyhovoval, neboť oslaboval americkou přítomnost v Evropě, která se počátkem padesátých let opět stala přednostním cílem jeho politických ambicí. Posléze se však válka stala neúnosným břemenem i pro Moskvu, a to zvláště po diktátorově smrti. Přímé sovětské výdaje na korejskou válku dosáhly do června 1953 astronomické výše 2,5 miliardy tehdejších rublů. Odtud i tlak na rychlé ukončení konfliktu, který byl de facto prohrán, neboť Kim Ir-senovo úsilí o násilné sjednocení země viditelně ztroskotalo.

Výsledná bilance smrti byla strašlivá. V přímých bojích padlo 520 tisíc Severokorejců, 900 tisíc Číňanů a 1 milion 300 tisíc Jihokorejců. Téměř dva miliony Korejců z řad civilního obyvatelstva se staly obětí válečných hrůz a oboustranného teroru. Padlo také 54 346 amerických vojáků, z toho 33 629 na bojišti a 20 617 zemřelo na následky zranění. Ostatní síly OSN ztratily 3360 padlých a 11 297 raněných mužů, především Britů a Turků. Ze sovětských pramenů bylo až dosud přiznáno 120 mrtvých pilotů. Sečteno a podtrženo – omezená lokální válka v Koreji stála téměř 5 milionů lidských životů.

První krize ve východním bloku

V březnu 1953 zemřel ve své rekreační rezidenci v Kunccevu – po ataku mozkové mrtvice – Josef Vissarionovič Stalin. S jeho smrtí byly spojeny naděje na změnu systému. Především v satelitních zemích narůstala nespokojenost a původní čistě sociální požadavky, jako zvýšení mezd či zajištění dostatečného množství běžných potravin, se měnily v projevy politického nesouhlasu s komunistickou totalitou. Tyto konflikty byly ještě umocněny bojem Stalinových dědiců o nástupnictví. Proti vlivnému muži bezpečnostního aparátu L. P. Berijovi se vytvořila koalice zbývajících diadochů, kteří si po jeho násilném odstranění v červenci 1953 rozdělili klíčové státní a stranické funkce. Prvním tajemníkem ÚV KSSS se stal sice polovzdělaný, ale jinak obratný manipulátor s komunistickou nomenklaturou N. S. Chruščov, předsedou Rady ministrů vlivný stranický byrokrat G. M. Malenkov a formální hlavou státu, tj. předsedou prezidia Nejvyššího sovětu, byl „zvolen“ zcela neschopný K. J. Vorošilov.

K prvnímu otevřenému střetu mezi státní mocí a nespokojenou veřejností došlo v červnu 1953 v Československu, kde po provedení měnové reformy a zvýšení cen potravin spontánně propukly ve více než stovce závodů protestní stávky, které v západočeské Plzni vyústily v rozsáhlé pouliční demonstrace dělníků Škodových závodů proti existujícímu režimu. Vláda nasadila proti revoltujícímu městu početné bezpečnostní jednotky a vojsko. Silou a následnou represí sice situaci zvládla, ale stranickému vedení Antonína Novotného bylo zřejmé, že určité změny v hospodářské a sociální sféře jsou nutné. Nadále ovšem odmítalo jakékoli diskuse o reformě politického systému založeného na mocenském monopolu komunistické strany.

Také v Německé demokratické republice se lavinovitě šířila nespokojenost se špatnými životními podmínkami. Ve veřejnosti silně rezonovaly nepodložené zprávy o uvolnění sovětského okupačního režimu

Sovětská armáda v ulicích Magdeburgu.
„Povstání v NDR nehodlala Moskva tolerovat.“

a o odvolání generálního tajemníka Ústředního výboru Jednotné socialistické strany Německa (SED) Waltera Ulbrichta. Tento přesvědčený stalinista, jehož osobnost zformovala Kominternu, odmítal jakékoli změny dosavadního politického organismu. Pod tlakem Moskvy sice východoněmecké politbyro jednalo o možných reformách, například o omezení nucené kolektivizace rolníků, ale tvrdé jádro vládnoucí nomenklatury trvalo na pokračování dosavadního kurzu. Samostatnou hru rozehrál L. P. Berija, který prosazoval sjednocení a trvalou neutra-

lizaci celého Německa, čímž měla být eliminována hrozba jeho případného začlenění do NATO. Berijova skepse vůči existenci NDR se odrazila i v dokumentu předsednictva ÚV KSSS z 2. června 1953, který kritizoval Ulbrichtovo vedení a požadoval „nastoupení nového politického kurzu“. V tomto duchu proběhlo i jednání s východoněmeckou delegací o několik dní později. („Hrozí katastrofa, nebudou-li rychle přijata opatření k nápravě.“)

V této situaci vyvolalo rozhodnutí východoněmecké vlády o upevnění pracovních norem vlnu skutečného lidového odporu. Stávka stavebních dělníků v Berlíně 17. června 1953 byla první jiskrou rozsáhlého požáru, který zasáhl řadu průmyslových center. Ministerská rada sice vyhlásila v celé zemi výjimečný stav, ale nedokázala začínajícímu povstání čelit vlastními prostředky. Rozhodl až zásah sovětské armády, jejíž tankové jednotky dělnickou revoltu potlačily. V této souvislosti jsou zajímavá dosud nepublikovaná doporučení předsednictva ÚV KSSS, která koncem června obdržel předseda Rady ministrů G. M. Malenkov. Ve vztahu k NDR měl vysoký komisař Semjonov dbát o zlepšení situace v zásobování obyvatelstva a v případě jakéhokoli nedostatku neváhat se žádostí o poskytnutí pomoci ze sovětských rezerv. V dokumentu byl také uveden celkový počet padlých a zatčených východoněmeckých povstalců – 60 osob bylo usmrceno a 9 tisíc bylo uvězněno. Posouzení míry jejich „viny“ bylo sice záležitostí orgánů NDR, ale Semjonov měl zabránit masovým represím vůči řadovým účastníkům demonstrací.

Pro rozhovory s vojenskými veliteli západních sektorů Berlína byla připravena argumentace o rozhodujícím podílu cizích provokatérů na vyvolání nepokojů. Ve stejném duchu měly být koncipovány i komentáře v sovětském tisku, obohacené navíc poukazem na možnou sabotáž – prostřednictvím nepokojů ve východoněmeckých městech – mírového jednání v Koreji. Z celého elaborátu byla patrná snaha sovětského vedení o uklidnění politické situace v NDR. Pro Waltera Ulbrichta se ovšem události června 1953 staly podnětem vedoucím k dalšímu utužení komunistického režimu a k odmítnutí jakýchkoliv reformních podnětů, byť i přicházely z Moskvy.

Východoněmecké povstání na druhé straně dokumentovalo narůstající stabilitu poválečného uspořádání Evropy, neboť třebaže západní mocnosti protestovaly proti sovětské vojenské intervenci, zůstalo pouze u slov. CIA sice uvažovala o tajných dodávkách zbraní do východního

Berlína, ale Bílý dům tuto možnost rezolutně odmítl. Přes halasnou protisovětskou propagandu Spojené státy de facto – a prakticky až do poloviny 80. let – respektovaly sovětskou přítomnost ve střední a východní Evropě.

V únoru 1956 bylo světové dění ovlivněno průběhem a výsledky XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu. Její vůdčí představitel Nikita Sergejevič Chruščov byl odhodlán provést částečné změny v sovětském systému, především v oblasti řízení státu a národního hospodářství, přičemž klíčem k předpokládaným reformám se měla stát veřejná kritika mocenských praktik J. V. Stalina. Většina neostalinského předsednictva ÚV KSSS však odmítla tuto Chruščovovu snahu a po ostrém názorovém střetu byl nalezen přijatelný kompromis: N. S. Chruščov prezentoval kritiku tzv. kultu osobnosti až v samém závěru XX. sjezdu, na jeho nevěřejném zasedání. Případná medializace projevu byla přísně zakázána. Odhalení dosud utajovaných stalinských zločinů nemělo v žádném případě zpochybnit komunistickou totalitu, ale i pouhé první nahlédnutí do „Pandořiny skříňky“ přispělo k postupné korozi sovětského systému. Nebylo náhodné, že výrazné projevy nesusouhlasu s autoritativními diktaturami se záhy objevily v Polsku a v Maďarsku, kde se historicky podmíněné protiruské nálady proplétaly a spojovaly s rezistencí vůči vnucenému mechanismu uplatňování proletářské moci. (Ostatně světová veřejnost se seznámila s hlavními tezemi Chruščovova vystoupení již v březnu 1956, kdy po náhlé smrti polského stranického vůdce B. Bieruta byl v jeho osobním trezoru nalezen obsáhlý výtah ze zmíněného projevu. Jeho kopii izraelská rozvědka okamžitě propašovala na Západ.)

Společenský pohyb v Polsku začal již v březnu 1956, kdy byl po zemřelém B. Bierutovi postaven do čela Polské sjednocené dělnické strany Edward Ochab, který se snažil utlumit sílící bouři kritiky amnestií politických vězňů a liberalizací kulturního života. Kosmetické úpravy režimu však musely selhat, jakmile byly konfrontovány s hospodářskými a politickými požadavky naprosté většiny obyvatelstva, která se dožadovala nejen vyšších mezd, ale i větší míry občanských svobod. Vnitropolitická krize v Polsku se zauzlila kolem událostí v Poznani na sklonku června 1956. Manifestační vystoupení tamních dělníků bylo brutálně potlačeno bezpečnostními silami, které zastřelily několik desítek a vážně zranily stovky demonstrantů. Po tomto masakru se prohloubily spory uvnitř stranické špičky. Neostalinisté odmítali dialog s veřej-

ností a prosazovali pokračování tvrdého kurzu, kdežto tzv. reformisté uznávali nutnost a potřebnost změn, ale ani oni nebyli přirozeně ochotni překročit hranice socialistického systému. Konfrontace vyvrcholila v říjnu 1956. Na připravovaném plénu ústředního výboru Polské sjednocené dělnické strany se chtěli stalinisté zmocnit – s podporou sovětských tanků – všech klíčových mocenských pozic ve vedení strany a státu. Ráno 19. října neočekávaně přiletěl do Varšavy N. S. Chruščov, kterého doprovázela skupina sovětských vojenských velitelů. Polský ministr národní obrany, sovětský maršál K. Rokossovskij, koordinoval pohyby Rudé armády, jejíž jednotky uzavíraly kruh kolem hlavního města. Vůdčímu představiteli reformní skupiny W. Gomułkovi se však podařilo – po delším a obtížném dialogu mezi čtyřma očima – přesvědčit Chruščova o nezbytnosti kádrových změn v polském stranickém vedení. Nikita Sergejevič poté zastavil hrozivé vojenské manévry a na nočním zasedání pléna PSDS z 19. na 20. října podpořil Gomułkovo seskupení. Někdejší vůdčí představitel komunistického podzemí z let druhé světové války a pozdější oběť stalinských čistek se stal nadějí i symbolem obrody Polska. Władysław Gomułka po svém zvolení do čela PSDS však v poměrně krátkém čase rozmělnil potenciál reformního hnutí a vrátil se k mírně modifikovaným principům diktatury proletariátu, s výjimkou venkova, kde zůstalo zachováno soukromé vlastnictví rolnických usedlostí, a katolické církve, která si i nadále udržela privilegované postavení v polské společnosti.

Otevřená krize totalitního režimu v Maďarsku vypukla v létě 1953. V souvislosti s negativním mezinárodním ohlasem vojenského zásahu vůči východoněmecké revoltě a s cílem nalézt přijatelné východisko z patové situace stalinismu iniciovalo sovětské vedení v druhé dekádě června sérii důvěrných porad s vedoucími představiteli komunistických stran svého mocenského bloku. Maďari přijeli do Moskvy v reprezentativní sestavě – Mátyás Rákosi, od roku 1952 generální tajemník Maďarské strany pracujících a předseda vlády, Ernő Gerő, András Hegedüs, István Dobi a Imre Nagy. Sověti tvrdě zkritizovali Rákosiho za superindustrializaci, násilnou kolektivizaci zemědělství s následným úpadkem venkova a paradoxně i za politické procesy z přelomu 40. a 50. let. N. S. Chruščov trval na personálních změnách ve vedení strany a státu – „jinak vás lidé poženou vidlemi“. G. M. Malenkov požadoval rozdělení funkce generálního tajemníka a premiéra, přičemž do čela vlády navrhl svého klienta Imre Nagye, který po celou dobu jednání jednoznačně

podporoval stanovisko sovětské strany. Po návratu maďarské delegace do Budapešti bylo na 27. a 28. června 1953 svoláno plénum ÚV MSP, které realizovalo závěry moskevské schůzky. Imre Nagy byl jmenován předsedou vlády, ale Rákosi zůstal i nadále v čele stranického vedení. Premiér okamžitě vyhlásil svůj program „nové etapy výstavby socialismu“, v jehož duchu usiloval o redukci investičně náročného těžkého průmyslu a o zmírnění tlaku vůči rolníkům. Kladný ohlas ve veřejnosti měla i poměrně široká amnestie a celkové uvolnění dosavadního policejního režimu.

Mátyás Rákosi ovšem využil v březnu 1955 oslabení pozice Malenkova v sovětské politické hierarchii a instrumentálně obvinil Nagy z „revizionismu“. Vnitropolitický zápas na plénu MSP, kterého se zúčastnil i zástupce Moskvy M. Suslov, rozhodl Rákosi ve svůj prospěch. V duchu tradičních rituálů byl I. Nagy označen za představitele „pravcového oportunistu“ a vyloučen nejen z politbyra, ale z MSP. Musel také odstoupit z funkce předsedy vlády a jeho nástupcem se stal András Hegedüs. Suslov sice pokládal ostrakizaci I. Nagy za vážnou politickou chybu, ale vzhledem k nejisté budoucnosti jeho ochránce Malenkova pokládal za rozumné příliš se v celé záležitosti neangažovat.

Dobové tance neostalínistů v Budapešti nemohly přinést řešení obtížné hospodářské a sociální situace v zemi, zvláště když celé komunistické hnutí bylo v únoru 1956 zasaženo XX. sjezdem KSSS. Rákosiho pokusy o kosmetické úpravy systému jen prohloubily jeho celkovou korozí. Souběžně s rehabilitací v roce 1949 popraveného L. Rajka byla opět vyhlášena částečná amnestie, která se nyní vztahovala i na některé dosud vězněné členy nekomunistického politického spektra. Na druhé straně však pokračovala ostrá kampaň proti heretické inteligenci, zvláště vůči tzv. Petöfiho kroužku.

Toto centrum intelektuální opozice vůči neostalinskému režimu bylo založeno 17. března 1956 jako diskusní klub při vedení mládežnické komunistické organizace. Kroužek mj. pořádal hojně navštěvované přednášky a diskuse o národní historii, hospodářské situaci, politickém systému, náboženských otázkách aj. Tyto debatní večery se brzy staly politickým fórem a manifestací odporu vůči totalitě.

V atmosféře narůstající nespokojenosti ve společnosti se Rákosi obrátil na Moskvu se žádostí o vyslání M. Suslova, pokládaného v Kremle za znalce maďarského dění, který měl budapeštskému politbyru pomoci při hledání východiska ze situace. Suslov přiletěl do města nad

Dunajem začátkem června 1956, tedy ještě před výbuchem dělnického odporu v polské Poznani, a v rozhovorech s Rákosim se vyslovil pro obětování zkompromitovaných představitelů bezpečnostních složek a proces s L. Rajkem měl být interpretován jako výsledek tehdejších sporů s Jugoslávií, což byla záležitost Stalina a Beriji. Sovětský arbitř upozornil Rákosiho i na velký počet Židů ve stranické špičce a doporučil její rozšíření o mladší kádry jednoznačně maďarského původu. Celkově však Suslov ještě podpořil Rákosiho a jeho hodnocení přijali i účastníci společné porady sovětského předsednictva ÚV KSSS a stranického vedení „lidových demokracií“ dne 24. června 1956.

S touto záštitou přešel Rákosi do protiútoků a na plénu ÚV MSP dne 30. června 1956 – s odvoláním na nedávnou poradu v Moskvě – prosadil tvrdou linii vůči opozici. Závěrečná rezoluce ÚV charakterizovala Petöfiho kroužek jako „druhé politické centrum, stojící proti vedení strany“ a oznámila jeho okamžité rozpuštění. Za inspirátora protistranických vystoupení byl označen Imre Nagy. Bylo to přirozené instrumentální obvinění, které neodpovídalo realitě, ale soustavné ataky Rákosiho klanu vůči I. Nagyovi vytvářely kolem jeho osobnosti mýtus zásadního odpůrce systému, kterým však nikdy nebyl.

Mezitím zásah bezpečnostních sil proti revoltujícím poznaňským dělníkům otevřel na sklonku června 1956 polskou krizi. Také Matyáš Rákosi se pokusil o mocenský zásah, požadoval okamžité zatčení nejvýraznějších představitelů maďarské intelektuální opozice, zastavení tří literárních časopisů a v neposlední řadě i čistku stranického aparátu. V tomto ohledu spoléhal na Moskvu, ale tento předpoklad již momentálně neodpovídal přístupu Chruščovova vedení KSSS vůči středoevropským satelitům. Po zkušenostech z Polska se Kreml snažil předejít otevřenému výbuchu nespokojenosti a poslal do Budapešti Anastase Mikojana, který se netajil svou skepsí vůči Rákosimu. Na urychleně svolaném plénu ÚV MSP, které začalo 18. července, podal „milovaný vůdce maďarského lidu“ – údajně pro vysoký krevní tlak – demisi, a ještě téhož dne odletěl speciálem KGB do politického vyhnanství v SSSR, kde také zemřel. Nikdy mu nebyl povolen návrat do rodné země.

Jako ve všech destalinizačních opatřeních po XX. sjezdu KSSS, ani tentokrát nedokázalo sovětské vedení překročit svůj vlastní stín. Rákosi byl sice shledán naprosto neúnosným, ale na jeho místo ve vedení MSP byl dosazen další muž ze stalinské elity – Ernő Gerő. Jeho politická linie věrně kopírovala neostalinské koncepce zemí sovětského bloku.

Trvala na prioritě těžkého průmyslu i na upevnění zemědělských družstev, ostře odmítala opozici ve straně i ve společnosti. Slibovala pouze pokračování rehabilitací a zvýšení životní úrovně.

Ve vyhrocené politické situaci jsou polovičatá opatření prakticky neúčinná a červencová výměna generálních tajemníků MSP nemohla uspokojit veřejnost, v níž silně rezonovalo desetibodové memorandum Petöfiho kroužku, které bylo formulováno bezprostředně po zveřejnění rezoluce ÚV MSP z 30. června. Memorandum požadovalo: a) svolání mimořádného zasedání ÚV za účasti Imre Nagye; b) přezkoumání hospodářské situace země a vypracování skutečně reálného projektu druhé pětiletky; c) rozvoj socialistické demokracie a zavedení samosprávy na závodech; d) dosazení Imre Nagye do vedoucí funkce; e) odstranění M. Rákosiho a zdůraznění jeho osobní odpovědnosti za porušování socialistické zákonnosti; f) veřejný soud s M. Farkasem, který byl odpovědný za politické procesy na přelomu 40. a 50. let; g) revize nesprávných rezolucí ÚV, zejména rezoluce o Petöfiho kroužku z 30. června; h) veřejná publikace všech důležitých státních rozhodnutí; ch) zásadní revize sovětsko-maďarských vztahů; i) demokratizace mládežnického hnutí.

Události dostaly spád v chladném podzimu padesátého šestého roku. Dne 6. října se v Budapešti uskutečnil manifestační pohřeb ostatků L. Rajka. Smuteční akt se proměnil v masovou demonstraci nesouhlasu se stalinistickým režimem. O deset dní později byl na univerzitě v Szegedu ustaven nezávislý „Svaz maďarských vysokoškoláků“, k němuž se okamžitě připojili zástupci většiny vysokých škol v zemi. Studenti již otevřeně požadovali odchod sovětských vojsk, povolání I. Nagye do čela vlády, veřejný soud nad M. Rákosim a svobodné volby.

Dne 22. října organizovala budapeštská Polytechnika velké shromáždění obyvatel hlavního města, v jehož průběhu zaznělo tzv. šestnáct požadavků, které svým obsahem již překročily dosavadní limity socialistické opozice. Tedy nejen návrat Imre Nagye do čela vlády, či svolání mimořádného sjezdu MSP, ale mj. i výzva k obnovení pluralitního politického systému a občanských svobod. Pořadatelé tohoto mítinku také svolali na odpoledne příštího dne „manifestaci solidarity s polským národem“.

Vývoj událostí ve Varšavě se stal skutečnou roznětkou lidového odporu v Maďarsku. Původně studentská akce přerostla ve shromáždění asi 200 tisíc obyvatel Budapešti, které požadovalo obnovení skutečně

Povstání v Maďarsku v roce 1956. „**Stržení Stalinovy sochy se stalo prologem revoluce.**“

národní nezávislosti. Státní moc byla zaskočena živelným výbuchem masové nespokojenosti, který se rozšířil i do dalších měst. Večer vystoupil v rozhlasu E. Gerö. Projev, bez sebemenších ústupků a bez konkrétních odpovědí na požadavky demonstrujících, vyvolal „opravdový hněv lidu“. Rozhořčení a nespokojení účastníci protestního shromáždění začali obsazovat veřejné budovy. Dramatickou situaci neuklidnil ani Imre Nagy, který se na žádost politbyra objevil kolem deváté večer na balkóně parlamentu. Vyzval demonstrující zástupy k pokojnému rozchodu a přislíbil návrat k reformám roku 1953, ale improvizovaná promluva již nerezonovala a hlavně nikoho neuspokojila. Silně frustrovaní lidé nejprve skáceli monumentální bronzovou Stalinovu sochu v městském

parku a poté začali obléhat budovy stranického tisku a rozhlasu. V průběhu těchto akcí se část vojáků budapeštské posádky přidala k demonstrantům a kolem desáté hodiny večer padly i první výstřely. Příslušníci státní bezpečnosti (AVH) zahájili – patrně svévolně – palbu vůči skupině mladých lidí, kteří se pokoušeli proniknout do budovy rozhlasu. Tímto okamžikem přerostla dosud relativně pokojná manifestace v ozbrojený střet.

Přibližně v téže době zasedalo plénum ÚV MSP. Rozhodlo o vytvoření nové vlády v čele s I. Nagyem a o vyhlášení stanného práva. V průběhu jednání přišly zprávy o postupujícím rozkladu maďarské armády. (Velitel Bemových kasáren v Budapešti nechal otevřít mobilizační sklad a přikázal svým podřízeným rozdělit zbraně a střelivo mezi obyvatele hlavního města.) Ernő Gerő okamžitě odjel na sovětský zastupitelský úřad a požádal velvyslance Andropova a vojenského přidělence o nasazení sovětských jednotek, umístěných v Maďarsku na základě ličery Varšavské smlouvy, vůči revoltující Budapešti. (Tzv. Zvláštní skupina sovětské armády v MLR se skládala ze dvou motostřeleckých divízií, týlového zajištění, stíhací a bombardovací letecké divize.)

N. S. Chruščov byl informován o této žádosti prostřednictvím ministra obrany maršála G. K. Žukova. O situaci v Maďarsku jednalo noční zasedání politického byra ÚV KSSS a většina jeho členů se vyslovila pro intervenci. O účelnosti vojenské akce pochyboval pouze A. Mikojan, který se vyslovil pro politické řešení a v této souvislosti zdůraznil možnou pozitivní roli Imre Nagye. Sovětské vedení schválilo předběžný plán omezené intervence a Chruščov se poté telefonicky spojil s Geröem a navrhl mu legitimizovat celou akci oficiálním pozváním maďarské vlády. Na úsvitu 24. října vjely do města na Dunaji první sovětské tanky průzkumného odřadu 37. pluku, které bez větších problémů obsadily většinu strategických bodů metropole.

Imre Nagy se zúčastnil nočního pléna ÚV MSP a souhlasil s povoláním sovětských jednotek, ale následujícího dne se odmítl podepsat pod zvací dopis, který koncipovalo sovětské velvyslanectví. Namísto něho získal Andropov signaturu bývalého premiéra Hegedüse.

V Kremlu již od rána 24. října probíhala schůzka sovětského vedení s Novotným, Ulbrichem a Živkovem. S malým zpožděním dorazil i čínský zástupce Liu Šao-či. Diskutovalo se o vnitropolitické situaci v Polsku a v Maďarsku. N. S. Chruščov seznámil své hosty se záměrem vypracovat zásadní dokument o vztazích mezi Sovětským svazem

a jeho východoevropskými spojenci, který by se programově zřekl dosavadní stalinské dikce ve vzájemných relacích. Leitmotivem říjnového summitu byla však obava z možného rozkladu komunistické moci v obou diskutovaných zemích.

Ve vztahu k Maďarsku byli Sověti ovlivněni alarmujícími zprávami velvyslance Andropova – „v zemi je krize, vedení strany nemá vývoj dění pod kontrolou“. V obdobném tónu byla koncipována i hlášení politické a vojenské rozvědky. Zejména sovětská vojenská elita se obávala případného odchodu Maďarska z Varšavské smlouvy a tím i razantního oslabení jejího jižního křídla. V tomto ohledu souzněly názory vojáků, neostalinistů Molotovova typu i reformní Chruščovovy skupiny. Uvolnění pout na klíčovém strategickém směru bylo pro Moskvu absolutně nepřijatelné. V sovětské politické praxi vždy dominovaly mocenské imperiální zájmy v širším kontextu bipolárního uspořádání po druhé světové válce. Tradiční scholastické disputace a ideologická zaklínadla vytvářely nezbytnou mlžnou clonu, ale nic více.

Téhož dne, tj. 24. října 1956, přiletěli do Maďarska – v doprovodu předsedy KGB generála Ivana Serova – zvláštní zmocněnci sovětského politbyra Mikojan a Suslov. Oba emisaři byli přesvědčeni, že jak Gerő, tak Andropov situaci v zemi silně dramaturgizují a po prvních rozhovorech v Budapešti telefonovali Chruščovovi, že „maďarské vedení zveličilo sílu odpůrců a nedocenilo vlastní možnosti“. Relativně optimistický tón sovětských prokonzulů však nebyl na místě.

Hnutí odporu vůči stalinistickému režimu se šířilo i do dalších měst – Miskolce, Szegedu, Salgótarján, Győru a Pécsu. Živelně vznikaly „revoluční výbory“ a řízení průmyslových závodů postupně přebíraly „dělnické rady“. V samotné metropoli se již v noci na 25. října prosadilo několik povstaleckých center, především v VIII. a IX. městském obvodu – pasáž a kino Korvín, náměstí Széna a kruhové náměstí Mórice Zsigmonda na Budě.

Rusové nad ránem 25. října vytlačili povstalce – většinou studenty a dělnickou mládež – z budovy rozhlasu, střežili mosty, vládní budovy, sovětské velvyslanectví a další důležité objekty, ale v nočních potyčkách v ulicích Pešti již přišli o několik tanků a obrněných transportérů.

V průběhu klidné demonstrace před sídlem parlamentu dne 25. října byli kulometnou palbou z okolních střech napadeni patrolující sovětsí vojáci. Ti okamžitě opětovali palbu a na dlažbě Kossuthova náměstí zůstalo ležet téměř sto mrtvých těl a velké množství raněných účastníků

shromáždění. Není pochyb o tom, že střelba před parlamentem byla provokací politické policie AVH. Druhý vážný incident se stal před budovou ÚV MSP, kdy sověšší tankisté ostřelovali pochodující formaci strážní jednotky, kterou mylně pokládali za povstalce. Deset maďarských vojáků bylo zabito.

Od těchto okamžiků získaly ozbrojené srážky v Budapešti výrazně krvavý charakter a původní demonstrace odporu vůči totalitnímu systému přerostly v lidovou revoluci. Dosavadní mocenský mechanismus se prakticky rozložil a v několika případech – v atmosféře šířících se zpráv o dalších masakrech – vzali obyvatelé hlavního města zákon do svých rukou. Povstalecká centra požadovala vypsání svobodných voleb a ustavení koaliční vlády. Byla vyhlášena i generální stávk. Přítomnost sověšské armády v Budapešti zvýraznila protisověšský a protiruský charakter revoluce.

Po střelbě na Kossuthově náměstí byl z Mikojanovy iniciativy dosazen do funkce generálního tajemníka ÚV MSP – namísto E. Geröa – János Kádár, který sice nepatřil ke stoupencům I. Nagye, ale měl pověst odpůrce Rákosiho a umírněného reformátora. Na plénu ústředního výboru dne 26. října se zformovaly ostře vyhraněné názorové skupiny. Zatímco F. Donáth a G. Loszoczy již hovořili o „spravedlivém výbuchu lidového hněvu“ a požadovali zahájit jednání s povstalc, představitelé nedávno ustavené vojenské komise ÚV prosazovali realizaci „rozhodného zásahu vůči kontrarevoluci“ s masivním nasazením sověšských jednotek.

Názory I. Nagye se rychle vyvíjely a již 27. října otevřeně prohlásil, že „žádné řešení situace nebude možné, pokud nebudou přijaty požadavky lidu“. Trval na stažení sověšských sil do původních posádek a ve večerním rozhlasovém vystoupení nařídil nejen zastavení palby, ale oznámil i brzké zahájení rozhovorů s Moskvou o celkové problematice vzájemných vztahů, včetně odchodu sověšské armády z Maďarska. Ješšé téhož dne byla také reorganizována vláda, kterou Nagy rozšířil o někdejší koaliční partnery z roku 1947, konkrétně o maloroľníky Zoltána Tildyho a Bélu Kovácse, kteří se v létě 1956 vrátili ze sověšského vězení.

O den později, 28. října, vláda rozpustila obecně nenáviděnou státní bezpečnost, vyhlásila amnestii pro politické vězňe a vyslovila se i pro okamžitý dialog s vůdci povstání. Mikojan a Suslov byli zaskočeni tímto vývojem situace a okamžitě informovali Chruščova o politickém zvratu v Budapešti. Signálem změny byl i faktický útěk předních neo-

stalinistů – E. Geröa, A. Hegedüse, I. Kovácse, L. Pirose, J. Revaie a dalších do Sovětského svazu.

Mezitím v moskevském politickém byru kulminoval spor, zda hledat modus vivendi s I. Nagyem, či přistoupit k řešení ozbrojenou silou. V této zásadní otázce nebyla shoda ani mezi Mikojanem a Suslovem. A. Mikojan, který se netajil svými obavami z případných mezinárodních komplikací, se i v Budapešti stále snažil o politický dialog podle polského vzoru. Naproti tomu maršál Žukov vystupoval od počátku povstání zcela jednoznačně ve prospěch opakované intervence, a to bez ohledu na Maďary či možné následky ve světovém dění.

Události gradovaly mezi 30. říjnem a 1. listopadem 1956. V Maďarsku pokračovaly stávky, „revoluční výbory“, stejně jako „dělnické rady“ kategoricky požadovaly zavedení politického pluralismu, obnovení národní svrchovanosti a vystoupení země z Varšavské smlouvy. Na mnoha místech převzaly moc. Pod tímto tlakem I. Nagy opět rozšířil vládu a do svého kabinetu přibral ještě zástupce národních rolníků Ference Erdeie. Jednal i se zástupci obnovené sociální demokracie o ustavení „vlády národní jednoty“. Souběžně podpořil formování revoluční milice a národní gardy, do jejichž čela byli postaveni Sándor Kopácsi a divizní generál Pál Maléter. Imre Nagy překročil svůj Rubikon 1. listopadu 1956, když deklaroval neutralitu Maďarska a oznámil jeho vystoupení z Varšavské smlouvy. Téhož dne byla Maďarská strana práce přetvořena v Maďarskou socialistickou dělnickou stranu, v jejímž vedoucím grémiu se vedle Kádára dočasně prosadili reformní komunisté Nagy, Loszonzcy, Donáth a Lukács. Premiér také dosáhl souhlasu Kremlu s postupným stažením sovětských jednotek z hlavního města, ale na druhé straně již nedokázal ukáznit a stabilizovat zemi. V této chvíli, která měla být východiskem k základní mocenské změně, se na několika místech prosadily prvky demoralizace a kriminálního marodérství. Lynč stranických a policejních funkcionářů dne 30. října na budapeštském náměstí Köztársaság maďarskou revoluci vážně poškodil a byl také okamžitě zneužit jejími odpůrci.

Sled posledních událostí v Maďarsku ukončil dosavadní diskuse v sovětském politbyru a v noci na 31. října rozhodli jeho členové o nové vojenské intervenci. Velitelem „operace Vichr“ byl jmenován maršál S. I. Koněv. A tak zatímco politická propaganda rozvíjela myšlenky „Deklarace ÚV KSSS“ z 30. října, která kritizovala dosavadní poručenský vztah Sovětského svazu k zemím „socialistického společenství“,

maršálové Žukov, Sokolovskij a Koněv finalizovali přípravy k ozbrojenému zásahu.

Do bojové pohotovosti byly uvedeny jednotky Příkarpatského a Oděského vojenského okruhu. Mobilizovány byly i svazky sovětské armády dislokované v Rumunsku. Laščenkovy divize „Zvláštní skupiny“ sice opustily Budapešť, ale cílevědomě přebíraly kontrolu silničních komunikací a zabezpečovaly nástupní prostory.

Souběžně Moskva jistila politickou stránku připravované invaze. Ráno 1. listopadu se Chruščov a Malenkov setkali s polskou delegací v Brestu. Gomuška byl sice rezervovaný vůči sovětské argumentaci, ale nakonec souhlasil s Chruščovovou tezí o kontrarevoluci. V odpoledních hodinách proběhlo jednání s Gheorgiu-Dejem v Bukurešti a v noci na 2. listopadu se v Kremlu uskutečnil vrcholný summit komunistických vůdců ze Sovětského svazu, NDR, Československa, Polska, Rumunska, Bulharska a Číny. Její zástupce byl původně skeptický vůči plánu nového vojenského zásahu – „nechť si maďarská dělnická třída sama uchrání svou zemi“, ale po jednomyslném souhlasu ostatních účastníků porady o intervenci změnil Liu Šao-či své předchozí negativní stanovisko.

Chruščov odmítl rumunskou a bulharskou nabídku aktivní účasti na „operaci Vichr“, ale žádal od Prahy a Bukurešti posílení hraničního krytu. Noční porady v Kremlu se zúčastnili i J. Kádár, F. Münnich a A. Apró, kteří se ztotožnili s finálním výsledkem: „Vývoji v Maďarsku nemůže být nadále ponechán volný průběh. Je nutné okamžitě vytvořit novou revoluční dělnicko-rolnickou vládu, která musí být garantem dalšího rozvoje lidové demokracie.“

V noci z 2. na 3. listopadu Chruščov a Malenkov přiletěli inkognito za maršálem Titem na Brioni. Již v září 1956 se Chruščov obrátil na Tita se žádostí o podporu. V důvěrné depeši maršála upozornil, že politická labilita v lidově-demokratických zemích může vážně ohrozit jeho, tj. Chruščovovu pozici, neboť se v sovětském politickém byru již vytvořila neostalinská frakce vedená Molotovem a Kaganovičem. Josip Broz Tito původně podpořil reformní síly v Polsku a v Maďarsku a mj. kritizoval i první sovětskou intervenci. Postupně však změnil svůj přístup, neboť se začal obávat možné revize maďarsko-jugoslávských hranic. Posléze i pro Tita byl zcela nepřijatelný pád komunistického režimu v Maďarsku. Proto také byla sovětská delegace přijata na Brioni v přátelské atmosféře a s pochopením.

Chruščov upozornil Tita na „nebezpečnou aktivitu“ Imre Nagye na mezinárodním fóru. „Je těžké odpovědět na otázku, zda je Nagy pouhým nástrojem reakčních sil či přímým agentem imperialismu? Co nám zbývá? Jestliže ustoupíme, tak nás Západ bude považovat za zbabělce a idioty. Musíme reagovat nejen jako komunisté, ale i jako velmoc.“ Podle svědectví jugoslávského velvyslance v Moskvě Mičunoviče, který byl přítomen noční diskusi na Brioni, se Chruščov netajil ani složitou vnitropolitickou situací v SSSR, tlakem neostalinistů a armádní elity. „Moji protivníci stále říkají, že za Stalina bylo vše v pořádku a jen přišli tito noví, je rozklad.“

Tito reagoval na Chruščovovo exposé se značným sebevědomím. Upozornil své protějšky, že jak krize v Polsku, tak v Maďarsku byla vyvolána předchozími chybami stalinistických vedení. „Nyní se však v Budapešti prosadily kontrarevoluční síly.“ Proto také maršál souhlasil s ustavením „dělnicko-rolnické vlády“, nesouhlasil však s kandidaturou tvrdého stalinisty Münnicha a na post ministerského předsedy navrhl Jánose Kádára. Nakonec Tito přislíbil neutralizovat I. Nagye tím, že mu Jugoslávie nabídne azyl na svém velvyslanectví v Budapešti.

Na zpáteční cestě z Brioni se Chruščov a Malenkov zastavili v Užhorodu, kde se setkali s Kádárem, kterému oznámili, že bude postaven do čela „revoluční dělnicko-rolnické vlády“, jejíž formální vytvoření oznámila ještě téhož dne, tj. 3. listopadu, rozhlasová stanice v Szolnoku, která byla v rukou sovětských jednotek. Tato vláda „byla počata ve zradě, zrozena v krvi bratrů a pokřtěna lží“.

Pro Moskvu byl přirozeně určující i přístup Spojených států. Po nástupu Eisenhowerovy administrativy formuloval státní tajemník John Foster Dulles novou politickou doktrínu „osvobození střední Evropy od sovětské nadvlády“. Jak ostatně konstatoval Zbigniew Brzezinski, byla tato „doktrína osvobození“ pouze rétorickým cvičením, určeným pro domácí politickou scénu. Její faktická vyprázdňenost se názorně vyjevila na podzim roku 1956, kdy Spojené státy odmítly pro národně emancipační a demokratizační snahy Poláků a Maďarů riskovat své vztahy se Sovětským svazem. Washington sice financoval činnost rozhlasové stanice „Svobodná Evropa“, jejíž vysílání výrazně ovlivňovalo antikomunistické aktivity ve středoevropských zemích, ale na druhé straně respektoval bipolární rozdělení světa včetně dominantního postavení Sovětského svazu v jeho poválečné zájmové sféře. Takže 26. října odmítla Rada národní bezpečnosti možnost ozbrojeného

zásahu v Maďarsku a J. F. Dulles o den později ve svém projevu v texaském Dallasu zdůraznil, že Spojené státy nepovažují Maďarsko za „potenciálního vojenského spojence“. Zároveň byla Moskva velvyslancem Bohlenem informována, že Američané „nehodlají využít nejnovějšího vývoje ve východní Evropě“. Obdobně vyznělo i Eisenhowerovo důvěrné poselství Chruščovovi, které bylo doručeno do Kremli v noci na 2. listopadu.

Jediným vstřícným krokem Spojených států vůči povstalcům byla žádost státního departmentu, aby Rusové v případě vojenské intervence ponechali po jistou dobu otevřené hranice mezi Maďarskem a Rakouskem, což Koněv posléze splnil a hranice uzavřel až počátkem ledna 1957. Akceschopnost OSN byla limitována britsko-francouzským zásahem vůči Násirovu Egyptu, neboť Spojené státy usilovaly o rychlé ukončení suezské krize a záměrně odsunuly jednání o situaci v Maďarsku.

V neděli 4. listopadu 1956 ve 4.45 ráno začal sovětský útok. Maďarské hranice překročily dva kompletní armádní sbory, výsadková brigáda, postupně byly nasazeny i dvě letecké divize. Na „operaci Vichr“ se přirozeně podílely i sovětské jednotky dislokované v rámci Varšavské smlouvy v Maďarsku a v Rumunsku. Celkem 150 tisíc mužů, přesně tolik měl k dispozici i generál Paskěvič v roce 1849 při zásahu vůči uherské revoluci. Původní Žukovova a Koněvova představa bleskového zásahu však narazila na realitu zoufalého odporu povstalců. Oproti původnímu kalkulu jednoho či dvou dní trvaly boje v celé zemi více než týden. Jednotky nově zformované Národní gardy vzdorovaly pod velkým generála Királyho až do 11. listopadu. Nagyův apel k OSN měl jen platonickou odezvu v morálním odsudku sovětské mocenské politiky. V průběhu „operace Vichr“ padlo přes 4000 povstalců, 16 tisíc bylo zraněno a 1000 lidí zmizelo beze stopy. Do Rakouska odešlo 200 tisíc uprchlíků. Sovětská armáda ztratila 760 mrtvých a 2000 raněných vojáků a důstojníků.

Kádárova „revoluční dělnicko-rolnická vláda“ přesídlila pod ochranou tanků do Budapešti, kde její členové složili 7. listopadu „přísahu věrnosti“ do rukou předsedy parlamentu Istvána Dobiho, čímž měla být posílena legitimita nové administrativy. Kádár měl samozřejmě minimální podporu veřejnosti a v zahraničí byl – s výjimkou východního bloku – většinou bojkotován. Sověty dosazená vláda se zaměřila na urychlené vytváření nové mocenské struktury a na likvidaci posledních

ohnisek odporu. Kádár prosadil určitou míru odvetného teroru a po jeho žádosti na zmírnění „honu na kontrarevolucionáře“ Moskva skutečně zastavila již zahájené deportace mládeže do Sovětského svazu a přenesla odpovědnost za represe na maďarské orgány. V následujících třech letech bylo 230 povstalců popraveno a více než 20 tisíc osob bylo uvězněno, z nichž většina byla propuštěna při amnestii v roce 1963, kdy Kádár začal vytvářet tzv. gulášový socialismus a snažil se o dosažení konsensu s národem.

Imre Nagy a jeho nejbližší spolupracovníci se již 4. listopadu uchýlili na jugoslávské velvyslanectví. Tito však 16. listopadu otevřeně podpořil Kádárovu vládu a další setrvání Nagyovy skupiny na ambasádě bylo neúnosné. Po písemné záruce osobní bezpečnosti ze strany Kádárovy administrativy opustili azylanti 22. listopadu budovu zastupitelského úřadu. Okamžitě však byli zadrženi příslušníky KGB a poté, co Imre Nagy odmítl podepsat demisi své vlády, byli všichni zajištěni převezeni do rumunského letoviska Snagova, kde byli internováni do dubna 1957.

Je nesporné, že Kádár hledal i po vojenském potlačení povstání kompromis s reformním proudem ve straně. První obvinění proti Nagyovi byla motivována pouze jeho údajnou neschopností čelit událostem. V čase bukureštských rozhovorů s pěti představiteli reformního uskupení – Z. Szantó, G. Lukács, Z. Vás, S. Ujhely a I. Nagy – v lednu 1957 jim byla Kádárem dána záruka bezpečného návratu do vlasti a Nagyovi bylo nabídnuto křeslo ministra zemědělství. Všichni jmenovaní však odmítli přistoupit na klíčovou podmínku, tj. uznat legitimitu „dělnicko-rolnické vlády“. Naopak, sovětský zásah charakterizovali jako zjevnou agresi a z této premisy odvozovali i nelegálnost Kádárovy administrativy.

V březnu 1957 odjela maďarská stranická delegace do Moskvy, kde byla vystavena tvrdému tlaku. Kreml negoval jakékoli jednání s Nagyem a požadoval jeho exemplární postih. Ve zcela stejném duchu proběhla i porada vedení KSSS, MSDS a RKS v Bukurešti, kde již byla požadována Nagyova hlava. Výsledkem byla dohoda o Nagyově „odpovědnosti za maďarskou kontrarevoluci“. Dne 15. dubna 1957 byli I. Nagy, M. Gimes, G. Loszonzcy, S. Szilágyi a další převezeni zpět do Budapešti. Datum procesu bylo na žádost Moskvy – vzhledem k americko-sovětským jednáním – dvakrát odloženo. Negativně zapůsobila nová sovětsko-jugoslávská roztržka a Chruščovova řeč v Sofii

v červnu 1958, ve které označil jugoslávské velvyslanectví v Budapešti za centrum podpory I. Nagye, byla de facto rozsudkem smrti nad bývalým maďarským premiérem a jeho spolupracovníky.

V obnoveném soudním procesu, jemuž předsedal Dr. Ferenc Vida, byli dne 15. června 1958 Imre Nagy, Miklós Gimes, Pál Maléter a Sándor Szilágyi odsouzeni k trestu smrti. Nazítří, 16. června, byli tři klíčoví protagonisté maďarské revoluce (S. Szilágyi byl tajně oběšen již v březnu 1958) popraveni. Byla to samozřejmě justiční vražda. Kádár na sklonku svého života přiznal, že nikdy nevěřil v legalitu tohoto procesu. Imre Nagy byl v roce 1989 rehabilitován a jeho symbolický pohřeb 16. června 1989 se stal předzvěstí konce komunistického režimu v Maďarsku.

REJSTŘÍK

- Adamec, Ladislav 175
Adenauer, Konrad 66, 67, **69**, 100,
102, **130**
Acheson, Dean 15, 51, 53, 66, 67,
106
Achromejev, Sergej F. 163, 164
Albrightová, Madeleine 183
Alexandrov-Agentov, A. 160
Alexejev, A. viz Šitov
Allende, Salvador 151
Almond, Edward M. 57
Alperovitz, Gar 9
Amín, Hafizulláh 160–164
Anderson, R. 114, 118
Andropov, Jurij V. 80, 81, 137, **157**,
158, 161, 162
Antal, József 174
Apró, A. 84
Aragones, Emilio 113
Arana, Francisco 62
Arbenz Guzmán, Jacobo 62, **63**–65
Arévalo, Juan José 62, 65
Armas, Carlos Castillo 64, 65
Arnold, A. 49
Attlee, Clement 57

Bagirov, Mir Džafar 24
Baker, James 178
Barré, Siad 153
Bašilov 53

Ben Ari, Uri 133
Ben-Gurion, David 90, 129, **130**
Berija, Lavrentij P. 23, 30, 71–73, 77
Berisha, Sali 176
Bevin, Ernest 27, 43, 67
Bierut, Boleslaw 74
Bifak, Vasil 138, 141
Bin Ládín, Usáma 167, 168
Birjuzov, Sergej S. 112, 113
Bohlen, Charles E. 86, 103
Booth, John W. 119
Brandt, Willy 108, 123, **172**
Brežněv, Leonid I. 134, 135, 137,
138, 140, 141, 143, 152, 154, 156,
158, 161, 163, 164, 172, 173
Brežněvová, Galina L. 172
Brzezinski, Zbigniew 85, 155, 162,
165, 182
Bulganin, Nikolaj A. 91, 92, 95
Bundy, William P. 146
Bush, George H. W. 175, 176, 179
Bush, George W. 167
Butler, Mervyn 91
Byrnes, James F. 13, 15, **26**, 27, 49

Carapkin, Semjon K. 54
Carter, James 155–157, 165
Castaneda, Jorge Ubico 62
Castro, Fidel 103–105, 110, **111**–113,
117, 118, 120, 121, 134, 152–154

- Castro, Raúl 112, 113
 Ceausescu, Nicolae 139, 175, 176
 Čísař, Čestmír 140
 Clay, Lucius D. 39
 Clinton, Bill 167, 182
 Cordier, Andrew 125
- Čalfa, Marián 175
 Čankajšek 53, 95
 Černík, Oldřich 136
 Čistjakov, Ivan 49
 Čou En-laj 53, 57, 94, 96–98
- Dajan, Moše 90, 131
 Dáúd Chán, Muhammad 160
 De Gaulle, Charles 100, 102, 123, 131, 142
 De Maizière, Lothar 179
 De Murville, Couve 102
 Díaz, Carlos Enrique 64
 Dickson, P. 20
 Diem, Ngo Dinh 144, 145
 Diem, Nhu 145
 Dimitrov, Georgi (Jiří) 30
 Dobi, István 75, 86
 Dobrynin, Anatolij F. 119
 Donáth, Ferenc 82, 83
 Dorticos, Osvaldo 112, 113
 Dóstum, Rašíd 168
 Dubbs, Adolph 160
 Dubček, Alexander 136, 138–140, 142
 Dulles, John Foster 59, 64, 85, 86, 91, 95, 96, 101
 Dumas, Roland 178
 Durman, Karel 10
 Dzodze, Koči 32
- Eban, Abba 131
 Eden, Anthony 19, 23, **26**, 68, 91, 92
 Eisenhower, Dwight 59, 85, 86, 91–93, 95, 98, 101, 119, 144
- Eitan, Rafael 90
 Elazar, David 133
 Erdei, Ferenc 83
 Escalante, Aníbal 110
 Eškol, Levi 129–131
- Fahim Chán, Mohammed 168
 Farkas, Mihály 78
 Farúk, egyptský král 89
 Feis, Herbert 9
 Feklisov-Fomin, Alexander 116, 117
 Ford, Gerald 156
 Fukuyama, Francis 185, 186
- Gaddis, John Lewis 10
 Gaviš, Ješajahu 133
 Genscher, Hans-Dietrich 178
 Gerčenov, Ivan 118
 Gerö, Ernö 75, 77, 79–83
 Gheorgiu-Dej, Gheorghe 84
 Gimes, Miklós 87, 88
 Giscard d'Estaing, Valéry 157, 165
 Gizenga, Antoine 124
 Gomu ka, W adys aw 32, 75, 84
 Gorbačov, Michail S. 158, 159, 166, **172–179**
 Goren, Šlomo 133
 Gottwald, Klement 32, 43
 Graebner, Norman 9
 Grečko, Andrej A. 137, 141
 Gribkov, Anatolij I. 113
 Grigulevič 30
 Gromov, Boris V. 167
 Gromyko, Andrej A. 97, 102, 117, 147, 156, **157**, 158, 161–164
 Gross, Ernest 54
 Guevara, Ernesto Che 112, 113, 126
 Gur, Mordechaj 133
- Habré, Hisséne **127**
 Hammarskjöld, Dag **126**
 Harriman, Averell 21, 24, 103

- Havel, Václav 175, 182, 183
 Hegedüs, András 75, 76, 80, 83
 Hegel, G. F. W. 185
 Hendrych, Jiří 136
 Hernandez, Rafael 112
 Herter, Christian 102
 Ho Či Min 144
 Hoare, Mike 126
 Hod, Mordechaj 131
 Hodge, John R. 49
 Honecker, Erich 108, 174–176
 Hsia Feng 58
 Huntington, Samuel 186
 Hurd, Douglas 178
 Husajn, jordánský král 92, 131
 Husajn, Saddám 184
 Husák, Gustáv 141, 142, 175
- Chateau-Jobert, Pierre 91
 Chomejní, Músaví 162
 Chruščov, Nikita S. 70, 71, 74, 75,
 77, 80–82, 84–87, 93, 95,
 97–100, **101–104**, 105, 107, 110,
 113, 116–121
 Churchill, Winston 12, **13**, 17, 20, 33
- Iliescu, Ion 176
 Indra, Alois 137, 138
 Inönü, İsmet **19**
 Ismay, Lionel 45, 46
- Jakeš, Miloš 176
 Janssens, Émile 124
 Jaruzelski, Wojciech 174
 Jepišev, Alexej A. 137
 Jessup, Philip 41
 Jiří II., řecký král 34
 Joffe, Abraham 90, 133
 Johnson, Lyndon 131, 142, 145–147
 Joy, Charles Turner 58
 Jumašev, I. S. 49
- Kabila, Joseph 128
 Kabila, Laurent Désiré 125–128
 Kádár, János 82–88, 140, 141
 Kaddáfí, Muammar 154
 Kaganovič, Lazar M. 84
 Kalondji, Albert 124, 125
 Kapek, Antonín 137, 138
 Kardelj, Edvard 30
 Karmal, Babrak 160, 161, 163, 164
 Karzáí, Hamíd 168, 170
 Kasavubu, Joseph 124, 125, 127
 Kavtaradze, Sergej 23
 Kawam, Ahmed 28
 Kennan, George F. 13, 14, 16, 37
 Kennedy, John F. 103, **104**–108,
 114–116, 119–123, 145
 Kennedy, Robert 118, 119
 Kidrič, Boris 30
 Kim Ir-sen 50, 53, 55, 57, 60
 Kimba, Évariste 127
 Kim-Ček 54
 Király, Béla 86
 Kissinger, Henry 102, 148, 149, 151,
 184
 Koenig, Marie Pierre 39
 Kohl, Helmut 174, 177–179
 Kojève, Alexandre 185
 Kolder, Drahomír 138
 Koněv, Ivan S. 83, 84, 86
 Kopácsi, Sándor 83
 Kostov, Trajdo 32
 Kosygin, Alexej N. 137, 141, 146
 Kovács, Béla 82
 Kovács, I. 83
 Krenz, Egon 175
 Kriegel, František 140–142
 Kudrjavcov, Sergej 110
- Lafeber, W. 9
 Laskov, Chaim 91
 Laščenko, P. N. 84
 Laurent, Charles 126

- Lavrentjev, A. 30
 Le Duan 144
 Le Duc Tho 149
 LeMay, Curtis 39
 Li Syn-man 50, 51, 53
 Lincoln, Abraham 119
 Litvinov, Maxim M. 17
 Liu Šao-či 80, 84
 Lle, J. 125
 Lloyd, Selwyn 102
 Loszoczy, Geza 82, 83, 87
 Lukács, G. 83, 87, 87
 Lumumba, Patrice 124–126
 Luňák, Petr 10
 Lundula, Victor 125

 MacArthur, Douglas 51, **54–58**
 Macmillan, Harold 102
 Machel, Samor 154
 Malenkov, Georgij M. 38, 71, 73,
 75, 76, 84, 85, 95
 Maléter, Pál 83, 88
 Malik, Jakov A. 41, 54
 Malinovskij, Rodion J. 112, 113, 119
 Malley, Simon 154
 Mao Ce-tung **52–54**, 57, 60, 94, 95,
 97, 98, **148**
 Mariam, Mengistu Haile 153
 Marshall, George C. 37
 Marx, Karl 185
 Mastný, Vojtěch 10
 Masúd, Ahmad Šáh 168
 Mazowiecki, Tadeusz 174
 McCon 115
 McNamara, Robert S. 115, 146, 147
 Mečiar, Vladimír 182
 Menšíkov 106
 Menzies, Robert 95
 Mičunovič, Veljko 85
 Mikojan, Anastas I. 77, 80–83, 120
 Mitterand, François 177
 Mladenov, Petar 176

 Mobutu, Joseph Désiré 125, 126,
127, 128
 Modrow, Hans 174, 177, 178
 Molotov, Vjačeslav M. 17–24, **26**,
 27, 37, 38, 49, 50, 81, 84, 95
 Montgomery, Bernard Law 44
 Morgenthau, Hans J. 9
 Muccio, John J. 54
 Münnich, F. 84, 85
 Museveni, Yoweri Kaguta 127

 Nadžibulláh 167
 Nagy, Imre 75–80, 82, 83, 85, 87, 88
 Nahhás, Mustafa 89
 Nam Ir 58
 Napoleon Bonaparte 185
 Narkiss, Uzi 133
 Násir, Gamál Abdel 86, 90–92, 130,
 131, 134, 135
 Néhrú, Džavaharlál 59, 94
 Neto, Agostinho 151, 152
 Nitze, Paul 52
 Nixon, Richard **69**, 147, **148**, 150
 Nkrumah, Kwame 124
 Novotný, Antonín 71, 80, 136

 Ogarkov, Nikolaj V. 163
 Ochab, Edward 74

 Papagos, Alexandros 35
 Papandreu, Georgios 33
 Partsalides, Dimitros 35
 Paskěvič, Ivan F. 86
 Patrascanu, Lucretiu 32
 Paukerová, Anna 32
 Pavel I., řecký král 34
 Pavlov, Ivan A. viz Plijev, Issa
 Pazunov 160, 163
 Pelikán, Jiří 140
 Pchen Te-Chuaj 58
 Pieck, Wilhelm 39
 Pichoja, Rudolf 140

- Piros, L. 83
 Plešakov, C. 10
 Pleven, René 67
 Plijev, Issa 112, 119, 120
 Podgornjy, N. 137
 Ponce, Frederico 62
 Ponomarjov, Boris 161
 Popov, Dimitar 176
- Rabbání, Burnáhuddín 167
 Rajk, Lászlo 32, 76–78
 Rákosi, Mátyás 32, 75–78, 82
 Rapacki, Adam 99
 Rašidov, Šaraf R. 110–112, 173
 Reagan, Ronald 159, 171
 Revai, J. 83
 Rezá Pahlaví, Mohammad 23, **25**, 162
 Rezá Pahlaví 23
 Robert, Holden 151
 Robertson, Brian 39
 Roca, Blas 110
 Rokossovskij, K. 75
 Romaněnko, A. A. 49
 Roosevelt, Franklin Delano 11
 Rostow, Walt 145
 Rusk, Dean 117, 119
- Sadčikov 28
 Sacharov, Andrej D. 165
 Sainteny, Jean 149
 Sarper, Selim 19
 Savimbi, Jonas 151
 Scali, John 116, 117
 Semjonov, V. V. 38, 73
 Serov, Ivan 81
 Schabowski, Günter 175
 Schmidt, Helmut 156, 157, 165
 Schuman, Robert 67
 Sihanuk, princ 148
 Slánský, Rudolf 32
 Smirnov, A. 38
 Smith, Kingsbury 41
- Soete, Gerard 125
 Sofulis, Themistokles 24
 Sokolovskij, Vasilij D. 38–40, 84
 Sorensen, T. 118
 Soumialot, Gaston 125
 Spofford, Charles M. 67, 68
 Stacenko 119
 Stalin, Josif Vissarionovič 11, 12,
 14, 17, **18**, 20–23, 29–35, 37–43,
 50, 52–54, 57, 59, 60, 71, 74, 77,
 85, 119
 Stevenson, Adlai 103, 116
 Sukarno, Ahmed 94
 Suslov, Michail A. 76, 77, 81, 83, 137
 Svoboda, Ludvík 136, 141
 Szantó, Z. 87
 Szilágyi, Sandor 87, 88
- Šaron, Ariel 133
 Šelest, P. 137
 Šepilov, Dmitrij T. 92
 Ševardnadze, Eduard 178
 Šik, Ota 141
 Šitov, Alexander I. (Alexejev-Šitov)
 110–113, 119
 Šukeiri, Ahmed 129
 Švestka, Oldřich 138
 Tabějev, F. 163
- Tal, Jisrael 133
 Tarakí, Núr Muhammad 160–163
 Taylor, Maxwell 145
 Thatcherová, Margaret 157, 177
 Thieu, Nguyen Van 150
 Thompson, Llewellyn 103, 104, 118
 Tichonov, Nikolaj A. **157**
 Tildy, Zoltán 82
 Tito, Josip Broz 29–32, 45, 84, 85,
 87, 135, 139, 140
 Truman, Harry S. **12**, 14, 15, 21, 22,
 24, 27, 43, 45, 47, 52, 54–59, 66,
 119

Tsaldaris, Konstantinos 34
 Tshombe, Moise 124, 125, 127
 Tucharin, Jurij 164

 U Thant, Maha Thray Sithu 119, 120
 Ujhely, S. 87
 Ulbricht, Walter 72, 73, 80, **101**, 137
 Umlele, Pierre 125
 Ustinov, Dmitrij F. **157**, 158, 161, 164

 Vaculík, Ludvík 137
 Vafiadis, Markos 34, 35
 Valdés, Ramiro 112
 Van Fleet, James 35, 58
 Vance, Cyrus 165
 Vandenberg, Arthur 44
 Varennikov, Valentin I. 163
 Vás, Z. 87
 Vida, Ferenc 88
 Vinogradov, V. 22
 Vorošilov, K. J. 71
 Vyšinskij, J. A. 53

 Wa sa, Lech 174, 182
 Walker, Walton 55
 Wallach, Jehuda 90
 Washington, George 44
 Williams, William A. 9

 Xuan Thuy 148

 Záhír Šáh 160, 169
 Zachariadis, Nikos 35
 Zorin, Valerian A. 40, 116
 Zubok, V. 10

 Ždanov, Andrej A. 31
 ŽeleV, Želju 176
 Živkov, Todor 80, 176
 Žujović, Sreten 30
 Žukov, G. K. 80, 83, 84

EDICE MODERNÍ DĚJINY

VLADIMÍR NÁLEVKA

Horké krize studené války

Obálku a grafickou úpravu navrhl Vladimír Verner

Vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,

roku 2010 jako svou 930. publikaci

Odpovědný redaktor Filip Outrata

Vydání první. AA 9,40. Stran 200

Vytiskla tiskárna Finidr, spol. s r. o.

Doporučená cena 248 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,

Praha 3, Víta Nejedlého 15

e-mail: info@ivysehrad.cz

www.ivysehrad.cz

ISBN 978-80-7429-011-4